

Lexikální vybavování u mluvčích z bývalé Jugoslávie dlouhodobě pobývajících v ČR

Bc. Hana Čížková, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, 2. ročník NMgr.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Úvod

- Lidé, kteří se přestěhovali do jiné země, mohou po nějaké době začít pociťovat snížení schopnosti v užívání svého mateřského jazyka.
=> pohasínání mateřského jazyka = **jazyková eroze**
- při redukci v užívání prvního jazyka (L1) a výrazném vlivu jazyka jiného (L2) ¹
- Projevuje se na rovině lexikální, fonologické i morfosyntaktické.

Výzkumné otázky

Mentální lexikon

flexibilní, otevřený systém se slaběji propojenými jednotkami (X jiné roviny jazyka)

> eroze se na něm rychleji a výrazněji projeví ²

Vybavování si slov z mentálního lexikonu bilingvním mluvčím trvá déle a provází jej více nepřesností ve srovnání s mluvčími, kteří hovoří pouze jedním jazykem. ³

1) Mají bilingvní mluvčí oproti mluvčím bez výrazné znalosti druhého jazyka pomalejší lexikální vybavování?

2) Jaký bude vztah mezi úrovní osvojení slovní zásoby v L2 a erozí slovní zásoby v L1?
(=> Budou si mluvčí s vyšší úrovní druhého jazyka o to pomaleji vybavovat slova v jazyce mateřském a naopak?)

3) Jakým způsobem se na výsledcích projeví skutečnost, že jsou zkoumány blízké jazyky s velkou lexikální podobností?

Plán výzkumu

- dva typy testovacích úloh a vyplnění adaptovaného dotazníku jazykové dominance ⁴
- zkoumá se schopnost lexikálního vybavování v obou jazycích účastníků

Vzorek

Experimentální skupina

- 60 účastníků
- rodilí mluvčí srbštiny a chorvatštiny
- v ČR minimálně pět let
- pozdní bilingvní mluvčí
- jiné úroveň osvojení L2 (češtiny)
- různý věk (20-60 let), dosažené vzdělání, aj.

Kontrolní skupina

- 30 účastníků
- rodilí mluvčí češtiny s minimální znalostí nějakého L2
- bez znalosti srbštiny nebo chorvatštiny
- různý věk (20-60 let), dosažené vzdělání, aj.

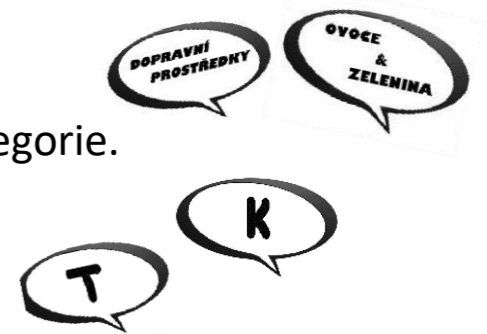
Testové úlohy

1) Test verbální fluence

- Úkolem je v časovém limitu (60 vteřin) vyjmenovat co největší počet slov:

A) náležících do určité sémantické kategorie.

B) začínajících na danou hlásku.

2) Pojmenování obrázků

- Participantům se postupně zobrazují obrázky zachycující běžné věci.
- Daný obrázek mají vždy co nejrychleji pojmenovat.
- Vyhodnocuje se správnost odpovědi a reakční čas.

Kritéria pro výběr obrázků

- Z předchozích výzkumů vyplývá, že reakční čas bilingvních mluvčích bude delší především u pojmenování *málo frekventovaných slov*. ⁵
- Naopak se ukázalo, že slova, jež jsou v daných jazycích kognátní, si bilingvní jedinci vybavují snadněji. Tyto obrázky proto pojmenovávají výrazně rychleji, což se projevuje především při testování v jejich slabším jazyce. ⁶

⇒ 3 kategorie obrázků

Předpoklady

a) zachycující frekventovaná slova

b) zachycující málo frekventovaná slova

c) zachycující kognátní (frekventovaná i málo frekventovaná slova)

- Delší **reakční čas** ve slabším jazyce se projeví především u málo frekventovaných slov.
- Kognátní** usnadňují vybavování.

Současná fáze výzkumu

- Elektronické zjišťování norem pro pojmenování obrázků v srbštině a v chorvatštině
- Písemné odpovědi, bez měření reakčního času
- Pro následný experiment vybrány jednotky s vysokou shodou v pojmenování u rodilých mluvčích

Reference

- Schmid, M., Köpke, B. (2009): L1 attrition and the mental lexicon. In: A. Pavlenko (Ed.), The bilingual mental lexicon: Interdisciplinary approaches. Clevedon: Multilingual Matters, s. 209–238.
- Hulsen, M., de Bot, K., Weltens, B. (2002): "Between two worlds." Social networks, language shift, and language processing in three generations of Dutch migrants in New Zealand. International Journal of the Sociology of Language, 153, s. 27–52.
- Schmid, M. S., Keijzer, M. (2009): First language attrition and reversion among older migrants. International Journal of the Sociology of Language, 200, s.83–101.
- Dunn, A. L., Fox Tree, J. E. (2009): A quick, gradient Bilingual Dominance Scale. Bilingualism: Language and Cognition 12, s.273–289.
- Schmid, M., Köpke, B. (2009): L1 attrition and the mental lexicon. In: A. Pavlenko (Ed.), The bilingual mental lexicon: Interdisciplinary approaches. Clevedon: Multilingual Matters, s.209–238.
- Costa, A., Caramazza, A., & Sebastian-Galles, N. (2000): The cognate facilitation effect: Implications for models of lexical access. Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition, 26, s. 1283–1296.

Kontakt

Hana Čížková

hanka.cizkova@email.cz